

Krzysztof Bielawski

Destrukcyj cmentarzy żydowskich na terenach obecnej Polski po 1933 roku

Celem pracy było przedstawienie przebiegu, przyczyn i wskazanie sprawców procesu destrukcji cmentarzy żydowskich w Polsce, który na szeroką skalę rozpoczął się podczas drugiej wojny światowej i trwa do dziś.

Praca wiązała się z analizą zróżnicowanych źródeł tekstowych i ikonograficznych. Ważne było też osobiste doświadczenie autora, jako osoby interesującej się cmentarzami żydowskimi od 2005 r., na które złożyły się wizytacje cmentarzy, własne badania, udział w konferencjach oraz konsultacje w gronie osób zajmujących się tą tematyką.

W poszczególnych rozdziałach opisano: specyfikę cmentarzy żydowskich, ich zniszczenia spowodowane przez Niemców podczas drugiej wojny światowej, destrukcję w wyniku działań militarnych, udziału ludności miejscowej i powojennego państwa polskiego oraz prac archeologicznych. Przedstawiono także reakcje Żydów i Polaków na destrukcję cmentarzy.

Praca wykazała złożoność procesu, którego początek przypadł na przejście władzy w Niemczech przez nazistów. Do jego sprawców należy zaliczyć III Rzeszę, miejscową ludność oraz powojenne państwo polskie. Wnioski obejmują także próby określenia przyczyn. W przypadku Niemców powodem był zamiar eksterminacji ludności żydowskiej i zatarcia wszelkich jej śladów oraz chęć wykorzystania mienia. Powojenne państwo polskie przyczyniło się do niszczenia cmentarzy poprzez ograniczanie życia religijnego, nacjonalizację majątku gmin żydowskich, nieudolne próby rozwiązania problemu cmentarzy opuszczonych, urbanizację połączoną z brakiem troski o zabytki historyczne. W przypadku ludności głównym powodem była chęć wykorzystania pozostawionego, „bezpiecznego” surowca, jednak towarzyszyło temu przeświadczenie o niższej wartości cmentarzy innej grupy wyznaniowej, częste odhumanizowanie Żydów oraz antysemityzm.